

Araştırma Makalesi

Tekirdağ Marmara Ereğlisi İlçesinde Buğday Maliyet Analizi ve Diğer Bölgelerle Karşılaştırılması

Metin Badem^{1*}

¹Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Çorlu Meslek Yüksekokulu, İşletme Yönetim Bölümü, Tekirdağ, Türkiye

*Sorumlu yazar: mbadem@nku.edu.tr

Geliş Tarihi: 13.02.2025

Kabul Tarihi: 18.11.2025

Öz

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insan ve hayvan beslenmesi açısından buğday üretimi büyük önem arz etmektedir. Buğday tarımının sürdürülebilir olmasının temel şartlarından bir tanesi üretimin ekonomik açıdan devamlılığını sağlamak ve iktisadi politikalar oluşturmaktır. Buğday üretiminin devamlılığını sağlamak ise üreticilerin ekonomik olarak yeterli geliri elde etmesine bağlıdır. Bu amaçla, girdi fiyatları ile ürün satış fiyatlarının dengeli bir şekilde düzenlenmesi hükümetlerin temel görevlerinden bir tanesi olmuştur. Bu çalışma ile Türkiye’nin buğday üretiminde önemli bir yere sahip olan Tekirdağ ili ile Türkiye’nin diğer bölgelerinde yapılan buğday maliyet analizlerini karşılaştırarak, bölge tarımının önemini ortaya koymak amaçlanmıştır. Trakya bölgesinde buğday üretimi homojen bir yapıya sahip olduğundan çalışma Tekirdağ ili Marmara Ereğlisi ilçesindeki üreticilerle yapılan odak grup çalışması sonucunda elde edilen verilerden yararlanılarak yapılmıştır. Çalışmada buğday üretimine ait değişken masraflar %73’lük bir paya sahip iken, dekara toplam olarak 2.237,81 TL bulunmuştur. Sabit masraflar ise % 27’lik bir paya sahip olup sabit giderlerin içerisinde en yüksek pay %53 ile tarla kirasıdır. Analizi yapılan işletmeler 503 kg da⁻¹ ortalama buğday verimi elde ederken 1 dekar alandan 305,96 TL net kar elde etmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre, 100 dekar buğday ekim alanından elde edilen net kar toplamı 30.596 TL’dir. Bu rakamın 51.040,80 TL olan yıllık asgari ücret toplamının altında olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Buğday, Maliyet Analizi, Karlılık Analizi, Tekirdağ

Wheat Cost Analysis in Tekirdağ Marmara Ereğlisi District and Comparison with Other Regions

Abstract

Wheat production is of great importance in terms of human and animal nutrition in Turkey as in the whole world. One of the basic conditions for the sustainability of wheat agriculture is to ensure the economic continuity of production and to establish economic policies. Ensuring the continuity of wheat production depends on the producers earning sufficient income economically. For this purpose, balanced regulation of input prices and product sales prices has been one of the main tasks of governments. In this study, it is tried to reveal the importance of agriculture in the region by comparing the wheat cost analyses made in Tekirdağ province, which has an important place in Turkey's wheat production, and other regions of Turkey. Since wheat production in the Thrace region has a homogeneous structure, the study was carried out by utilising the data obtained as a result of the focus group study conducted with the producers in Marmara Ereğlisi District of Tekirdağ Province. In the study, while the variable costs of wheat production had a share of 73%, a total of 2,237.81 TL per decare was found. Fixed costs have a share of 27% and the highest share in fixed costs is field rent with 53%. The analysed farms obtained an average wheat yield of 503 kg da⁻¹ and net profit of 305,96 TL from 1 decare area. According to these results, the total net profit obtained from 100 decares of wheat cultivation area is 30.596 TL. This figure corresponds to the minimum annual income of 51.040,8 TL. This figure is below the annual minimum wage of 51.040,8 TL

Keywords: Wheat, Cost Analysis, Profitability Analyses Tekirdağ

Giriş

Buğday, dünya nüfusunun kalori ihtiyacının %20'sini ve az gelişmiş ülkelerdeki yaklaşık 2,5 milyar insanın da günlük protein ihtiyacını aynı oranda karşılamaktadır. Buğdayın gelecekteki

verimliliği, diğer tüm ürünlerden daha fazla küresel gıda güvenliği üzerinde etkili olacağı öngörülmektedir. Çünkü buğday dünyada en yaygın olarak yetiştirilen, çok yüksek oranda adaptasyon sağlayan ve en çok tüketilen bir üründür (Reynolds ve ark., 2012).

Buğday talebinde 2050 yılına kadar yıllık yaklaşık %1,7 oranında artış öngörülmesine rağmen (Rosegrant ve Agcaoili, 2010), küresel verimlilik artışının yalnızca %1,1 oranında olacağı öngörülmektedir ve hatta bazı bölgelerde hiç artışın olmayacağı tahmin edilmektedir (Dixon ve ark., 2009). Özellikle buğday üretiminin iklim değişikliği, azalan doğal kaynaklar ve üreticilerin daha karlı ürünlere yönelmesi gibi nedenlerle sonucunda potansiyel verimliliğin daha da azalma eğilimine gireceği düşünülmektedir (Brisson ve ark., 2010).

Dünya nüfusunun artışı, var olan tarımsal alanların kullanımının üst sınırlara dayanması ve küresel ısınma gibi nedenler, insanlığın karşısına beslenme problemlerini çıkarmıştır. Artan gıda ihtiyacının karşılanabilmesi için kaynakların daha etkin ve verimli kullanılmasını gerektirmektedir. Üretim kaynaklarının verimliliği için makro düzeydeki önlemlerin yanında faktör verimliliğini, girdi kullanım düzeylerini belirlemek ve mevcut kaynaklarında ekonomik prensiplere göre kullanılmasını sağlamak gerekmektedir (Birinci ve Akın, 2008).

Tarım sektörü insanların ve hayvanların besin ihtiyaçlarını karşılarken ihracatından elde edilen gelir ile ekonomiye katkısı, istihdamdaki önemli payı ve ayrıca bölge halklarının yaşam biçimini oluşturması gibi özelliklerinden dolayı önem arz etmektedir (Karadaş, 2016). Bu nedenler tarım sektörünü stratejik bir sektör yapmaktadır. Tarım sektörü girdi temininden ürün satışı aşamasına kadar tüm aşamalarda diğer sektörlerden farklılıklar göstermektedir. Diğer sektörlerde olduğu gibi tarımsal işletmelerin de temel amacı üretim maliyetlerini minimize ederken karlılığı maksimize ederek üretimin sürdürülebilirliğini sağlamaktır. Özellikle buğday tarımı yapan işletmelerin karlılıklarındaki temel sorun, halkın temel gıda ihtiyacını karşılarken her kesimin erişebilirliğini sağlamak adına ürün fiyatındaki artışların baskı altında olmasına neden olmaktadır.

Badem ve Hurma (2021) tarafından yapılan bir çalışmada 2020 yılı itibarıyla 0,35 TL olan buğday reel fiyatının 2024 yılı itibarıyla 0,41 TL'ye ulaştığı görülmektedir. Buğday fiyatındaki bu reel artışa karşın üreticiler girdi temininde yüksek girdi fiyatları ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Bu durum da tarımsal işletmelerin maliyet ve karlılık hesaplamasının önemini ortaya koymaktadır. Tarım sektörünün ve tarımla uğraşanların yapısı gereği muhasebe kayıtlarının azlığı sektör analizini zorlaştırdığı görülmektedir. Ancak bütün bu zorluklara rağmen önemi gitgide artan tarımsal üretimde maliyet hesaplamaları yapılmaya devam etmektedir (Talim, 1973). Son yıllarda ekonomik, sosyal ve siyasal konularda yaşanan değişimler sistematik bir maliyet muhasebesi oluşumunu gerekli kılmıştır (Bursal ve Ercan, 1992). Son yıllarda dünyada arzu edilen liberalleşme çabasının gelişmiş ülkeler tarafından tarım sektörüne de dayatılması sonucunda ülkeler mutlak avantaja sahip olduğu ürünlerde iyi bir fiyatlandırma ve destekleme politikası oluşturmalarını zaruri kılmaktadır. Eski tarihlerden bu yana maliyet hesaplama için gerekli kayıt sisteminin oluşturulamaması sonucunda gerekli işlemlerin yapımında engel teşkil ettiği görülmektedir. Bunun uygulanabilmesi de bir kayıt ve muhasebe sisteminin oluşturulmasından geçmektedir.

Türkiye iklimi, coğrafi yapısı, tarımdaki istihdamı ile tarımsal üretimde dünyada önemli ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye tarımsal üretiminde ise bitkisel üretim ön sırada yer almaktadır. Bitkisel üretimin başında hububat (tahıl) üretimi bulunmaktadır. Dahası, bitkisel üretim faaliyetinde bulunan üreticilerin %85'i hububat üretiminde bulunurken ülke nüfusunun tamamının da bu ürünleri tüketicisi olduğunu göz önüne alırsak Türkiye'de buğday üretiminin önemi daha net olarak ortaya çıkacaktır (Konyalı ve Gaytancıoğlu, 2007).

Trakya bölgesi ise kuru tarım alanı olmasına karşın, 2022 yılı itibarıyla Tekirdağ ilinde buğday üretiminde dekara ortalama 421 kg da⁻¹ verim alınırken Marmara Ereglisi ilçesinde ortalama verimin 461 kg da⁻¹ olarak gerçekleştiği görülmektedir. Aynı yıl itibarıyla Türkiye'de ortalama buğday verimi 296 kg da⁻¹ olmuştur. 2024 yılında gerçekleşen verim ortalaması, Marmara Ereglisi ilçesinde 431 kg da⁻¹, Tekirdağ il verim ortalaması 419 kg da⁻¹ iken Türkiye verim ortalaması ise 292 kg da⁻¹ olduğu görülmektedir (TÜİK, 2025). Bu ortalama buğday verim sonuçları ile Tekirdağ ili ve Marmara Ereglisi ilçesinin buğday tarımında avantajlı bir konumda olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar araştırma bölgesi olan Tekirdağ ili Marmara Ereglisindeki buğday veriminin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada Marmara Ereglisinde yapılan odak grup çalışması kapsamında, maliyet ve karlılık analizi yapılarak diğer bölgeler ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar ile (Bayramoğlu, 2002)

tarafından Tokat'ta yapılan, Birinci ve Akın (2008) Erzurum'da, Karadaş (2016) Ağrı'da, Erbaş (2020) Yozgat'da, Taşçı ve Oğuz (2018) Ankara'da, Aydın ve ark. (2022) Edirne'de, ve Alemdar ve ark. (2014) Çukurova'da, Hazneci ve Arslanoğlu (2021) tarafından Sinop- Samsun'da yapılan buğday maliyet analizleri karşılaştırılmıştır. Bu analizler sonucunda bölgenin buğday üretimindeki durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Türkiye buğday ekim alanlarının 1994 yılında 94 milyon dekar ile en üst seviyeye ulaştığı ve 2024 yılında bu ekim alanlarının 28 milyon dekar azalışla 66 milyon dekara gerilediği görülmektedir (FAOSTAT, 2025) Buğday ekim alanlarındaki bu azalışların nedenin belirlenmesinde karlılık oranları ve maliyet analizlerinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma ile Tekirdağ ilinin buğday maliyet analizi ve diğer bölgeler ile karlılıklarının karşılaştırılması yapılmıştır. Bu çalışma tarımsal üretimin sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ülkenin stratejik ürün olan buğdayda kendine yeterlilik oranının yakalanması açısından doğru fiyatlandırılması ve destekleme politikalarının geliştirilmesine fayda sağlayacaktır. Bu durum, buğday üretim faaliyeti üzerine yapılacak makro düzeyde politikaların doğru ve etkili olması için mikro (çiftlik) düzeyde de yapılacak çalışmaların önemli olduğunu göstermektedir. Bir başka açıdan değişen iklim koşulları ve buna bağlı olarak verimde yaşanan farklılıklar işletme karlılık analizinin her yıl düzenli bir şekilde yapılmasını ve buna bağlı olarak üreticileri yeterli karlılığa ulaştıracak fiyatlandırma politikasını gerekli kılmaktadır.

Sonuç olarak bu çalışma ile stratejik bir ürün olan buğday üretiminde önemli bir yere sahip olan Tekirdağ ili Marmara Ereğlisi ilçesinde yapılan buğday maliyet analizi ile Türkiye'nin diğer bölgelerinde yapılan buğday maliyet analiz sonuçlarının karşılaştırılarak bölge buğday tarımının ülke için önemi ortaya konmaya çalışılmıştır.

Dünya'da ve Türkiye'de Buğday

2024 yılı itibariyle dünyada 222,7 milyon hektar alanda buğday ekimi gerçekleştirilmiştir. Dünya buğday ekim alanları sıralamasında 32 milyon hektar ile Hindistan birinci sırada yer alırken 27.5 milyon hektar ile Rusya, 24,3 milyon hektar ile AB ve 23.6 milyon hektar ile Çin ilk sıraları paylaştıkları görülmektedir. Türkiye bu sıralamada 2024 yılı itibariyle 70.2 milyon dekar ile 10. sırada yer almaktadır. Üretim açısından bakıldığında ise dünya sıralamasında Çin

136.6 milyon ton ile birinci olurken, 134 milyon ton üretim ile AB'nin ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Dünya buğday ticaretine bakıldığında, toplam üretim olan 786 milyon tonun yaklaşık yarısının Çin, Avrupa Birliği ve Hindistan tarafından üretildiği görülmektedir. Dünya buğday ihracatının 2024 yılı itibariyle 214 milyon ton olduğu ve Rusya'nın 51 milyon ton ihracat ile toplam dünya buğday ihracatının %25'ini gerçekleştirdiği görülmektedir. İthalat açısından bakıldığında ise, 204 milyonluk toplam ithalatın %12 'lik pay ile Çin ve Avrupa Birliği tarafından yapıldığı görülmektedir (Buğday Sektör Raporu 2024, 2024).

Türkiye ise yaklaşık 20 milyon ton buğday üretimi ile yine onuncu sırada yer almıştır (Özdemir, 2025). Dünya'da yıllık toplam üretim ise 785.7 milyon ton olarak gerçekleştiği görülmektedir (Çizelge 1). Türkiye'nin dünya buğday üretimindeki payı da %2.5 olarak hesaplanmıştır.

Özellikle son yıllarda yaşanan pandemi krizi, dünyada en büyük buğday ihracatçısı konumunda olan iki ülkenin (Rusya-Ukrayna) arasındaki savaş ve Avrupa'da yaşanan kuraklık, Dünya ülkelerinin bir anda gözünü tarıma çevirmelerine neden olmuştur. Bu olaylar sonucunda gıda güvenliği, stratejik ürünlerde kendi kendine yeterlilik daha da önem kazanmıştır.

Türkiye tarımı genel olarak değerlendirdiğinde, 2024 yılı verileri itibariyle Türkiye'nin GSYH toplamı 43.4 trilyon TL olurken, tarımın GSYH'ya sağladığı katkı %3.9 ile 11.1 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Toplam istihdamın içinde tarımın payı ise %14.8 olarak hesaplanmıştır. Tarımla uğraşanların %40.4'nün de buğday tarımı ile uğraştıkları görülmektedir. (TÜİK, 2025).

Türkiye dünya buğday üretiminde % 2.5'lik bir paya sahiptir. Buğdayda kendi kendine yeterlilik oranı % 106'dır. Bu oran artan nüfus nedeniyle düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Türkiye'nin buğday, un ve makarna ihracatında önemli bir pazar payına sahiptir. Türkiye yaklaşık 20 milyon ton dünya üretiminde 10. sırada yer almaktadır. Türkiye önemli bir üretici olması yanında 7.6 milyon ton buğday ihracatı ve 9.8 milyon ton ithalat yapması ve dünya makarna üretimi ve ihracatının önemli bir miktarını elinde bulundurması gibi nedenlerle uygulanan buğday fiyat politikalarının oluşturulacak denge açısından önemi büyüktür (Polat, 2023).

Çizelge 1. Ülkelere Göre Dünya Buğday Üretimi (Milyon ton)
Table 1. World Wheat Production by Countries (Million tonnes)

Ülkeler	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Çin	133.3	134.3	131.4	133.6	134.3	136.9	137.7	136.6
AB	144.2	151.4	137.7	154.9	124.5	138.2	134.2	134
Hindistan	86.0	98.5	99.7	103.6	107.9	109.6	104.0	110.6
Rusya	72.5	85.1	71.7	73.6	85.4	75.2	92.0	91.0
ABD	62.8	47.4	51.3	52.6	49.7	44.8	44.9	49.3
Kanada	32.1	30.0	32.2	32.3	35.2	22.4	34.3	31.9
Avustralya	31.8	21.2	17,3	15.2	33.3	36.2	40.5	25.5
Ukrayna	26.8	27.0	25.1	29.2	25.5	33.0	21.0	23.4
Türkiye	20.6	21.5	20.0	19.0	20.5	17.6	22.3	19.5
Dünya	757.0	763.0	732.2	762.0	774.3	780.1	789.2	785.7

Kaynak: Buğday Sektör Raporu 2024; Özdemir, 2025.

Türkiye 240 milyon dekar tarım yapılabilir alana sahiptir. Bu alanın 156 milyon dekarında tarla tarımı yapılmaktadır. Tarla tarımı yapılan bu alanın 111.3 milyon dekarında da hububat tarımı yapılırken bunun 67.4 milyon dekarında buğday tarımı yapılmaktadır. Ülke tarımında bu kadar ekim alanına sahip ve bu kadar kişiyi ilgilendiren buğdayın maliyeti ve satış fiyatının belirlenmesi bütün ilgililer açısından önem arz etmektedir (TÜİK, 2025).

Trakya bölgesi havzası ülke tarımında büyük öneme sahip bir bölgedir. Bölge üretimini en büyük katkıyı sağlayan Tekirdağ İlinde 4.2 milyon dekar alanda tarla tarımı yapılmaktadır. Bu alanın 1.9 milyon dekarında buğday üretimi gerçekleştirilmektedir (Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü, 2025). Maliyet hesabının yapıldığı işletmeler Tekirdağ İli Marmara Ereğli'sinde bulunmaktadır. Bu ilçede yaklaşık olarak 156.421 dekar olan tarım arazisinin 2024 yılı itibariyle buğday ekim alanı 77.513 dekar olarak belirlenmiştir (TÜİK, 2025).

İl tarımında buğday kuru ekim şartlarında yapılmaktadır. Türkiye'nin buğday üretiminin bazı bölgelerde sulu tarım yapılarak elde edilen verimler olduğuna dikkat edilecek olursa Tekirdağ ili buğday üretimine olan katkısı daha net anlaşılabilecektir. Tekirdağ İli Marmara Ereğlisi İlçe buğday verim ortalamasını Türkiye genel ortalaması ile karşılaştırıldığında 2020 yılı itibariyle 115 kg da⁻¹ fazla iken, 2021 yılında farkın 323 kg da⁻¹ çıktığı görülmektedir. Dünya buğday ortalama veriminin de 350 kg da⁻¹ olması bölgenin buğday üretimindeki önemini ortaya koymaktadır (TÜİK, 2025).

Materyal ve Yöntem

Anakütle ve Örneklem

Çalışmanın materyalini Türkiye buğday üretiminde önemli bir yere sahip olan Tekirdağ ilinin Marmara Ereğlisi ilçesinde tarımsal faaliyette bulunan ve ÇKS'ye kayıtlı olan 706 çiftçiden 45 tanesi tesadüfi örnekleme yöntemi dikkate alınarak odak grup çalışması kapsamında yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler neticesinde 2021-2022 yılına ait verilere bağlı olarak buğday maliyet hesabı yapılarak Türkiye'nin başka bölgelerinde yapılan çalışma sonuçları karşılaştırılmıştır. Araştırma kapsamında il, ilçe tarım müdürlüklerinde görevli kamu personeli, tarım kredi kooperatifi çalışanları ve konuyla ilgili çalışan özel sektör çalışanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen veriler oluşturmaktadır. Bölgede tarımsal faaliyette bulunan işletme sahipleri ve diğer ilgili gruplar ile odak grup çalışması sonucu elde edilen veriler alınarak analiz yapılmıştır. Üreticilerden araştırma kapsamında girdi maliyetleri, kullanım miktarları, verim vb. konular hakkında bilgiler alınmıştır. Alınan bilgilere bağlı olarak analiz işlemi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca konu ilgili literatür, kaynak ve istatistiklerden yararlanılmıştır. Bu yöntemin başarısını arttıran önemli bir konu, araştırmacının ve görüşmenin yapıldığı insan topluluğunun belli bir bilgi ve tecrübeye sahip olmasından geçmesidir (Bryman, 2012). Diğer önemli bir avantajı tasarrufun yanında diğer kullanılan yöntemlere göre kişiler üzerinde daha az baskı oluşturmaması ve buna bağlı olarak daha doğru bilgilere erişilmesine fırsat vermesidir (Kruger ve Casey, 2000).

İktisat bilimi yazınında nicel ağırlıklı analizin kullanılmaya başlamasıyla birlikte yazın ve analiz yanlışlarının arttığı görülmektedir. Kullanılan yöntem yanlışları, veriye uymayan yöntemlerin seçilmesi, elde edilen verilerin yanlış yorumlanması veya yorumlanmaması gibi sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Şenesen, 2012).

Bunun içindir ki nicel çalışmaların rakamlar ve istatistiksel verilerin analizi içinde esas konudan uzaklaşılması doğru bir analizi ve sonuç çıkarımını engellediği görülmektedir. Bu çalışmada nicel bir yöntemin odak grup çalışması ile uygulanması sonucu daha güvenilir ve yorumlanabilir sonuçları ulaşılması hedeflenmiştir.

Odak grup çalışmasının etkileşim, hız, düşük maliyet ve yeni fikirlerin keşfi gibi avantajlarından bahsetmek mümkündür (Avishek ve Priya, 2018).

Buğday Maliyet Analizinde Kullanılan Yöntem

2021-2022 yılına ait üretim verileri dikkate alınarak yapılan bu çalışmada maliyet kalemleri, bir ürünün üretilmesinde yapılan tüm harcamaların üretim masrafları unsurlarına göre gruplandırılmasıyla oluşturulmuştur. Buğdayın temel masraf grubunu oluşturan iş gücü ve çekigücü masraflarının birim alanda kullanılması durumuna göre oluşturulmuştur. Buğdayın birim alanda harcanan işgücü ile çekigücü istekleri analiz edilmiştir. Diğer önemli bir masraf grubunu oluşturan ürün girdileri miktarı ve fiyatları çarpılarak elde edilen veriler dikkate alınmıştır (Badem, 2018); (Kıral ve ark., 1999).

Analizlerde iş gücü saat cinsinde hesaplanmıştır. EİB (Erkek iş gücü birimi) hesaplanmasında vasıflı bir işçinin günlük ücreti dikkate alınmıştır. Diğer önemli bir masraf kalemi olan çeki gücü için birim alanda traktörün çalışma saati ile kullanılan mazot masrafı çarpılarak birim alan için çekigücü gideri hesaplanmıştır. Oluşturulan buğday maliyet analizi tablosuna bu iki ana masraf kaleminin yanında buğday üretiminde kullanılan mazot, gübre ve zirai ilaç fiyatları dönem itibarıyla ortalama fiyatları ile dikkate alınmıştır. Özellikle iş gücü ve çekigücü birim masrafları hesaplanırken yapılan tarımsal faaliyetin birim alan için zamanı hesaplanmış ve birim alan için harcanan iş gücü ve çeki gücü zamanı birim miktarla çarpılarak birim toplam masraf elde edilmiştir.

Bu işletmenin maliyet analizinde, masraflar iki ana başlık altında analiz edilmiştir. Maliyetler değişken ve sabit maliyetler olarak iki kısımda toplanmıştır. Değişken maliyetler dört alt başlıktan oluşmaktadır (Çelik, 2014).

- Toprak hazırlığı
- Bakım
- Hasat
- Döner Sermaye Faizi

Sabit Maliyetlerde şu alt başlıktan oluşmaktadır.

- Tarla kirası
- Amortisman
- Bakım Onarım
- Genel İdare Masrafları

Genellikle tarımsal işletmelerin maliyet analizinde değişken maliyetlerin toplamı sabit maliyetlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Sabit maliyetlerin içindeki en yüksek payı da tarla kirası gideri oluşturmaktadır. Toprak üretimde kullanıma karşılığı olarak aldığı paya rant denmektedir. Yani kira adı altında pay almaktadır. Tarlayı kiralayan arazi sahibine kira öderken tarla sahibi tarlasını kiraya vererek gelir elde edebilir. Buna göre üretim maliyetlerin içinde tarla kirası da yer almalıdır (İnan, 2017).

Marmara Ereğlisi ilçesindeki büyük tarımsal işletmelerin (1.000 dekar ve üzeri) toplam işledikleri arazi miktarının içindeki kiralanan arazi oranının sahip olunan mülk arazisinden daha fazla olduğu dikkate alındığında tarla kira giderinin sabit maliyetlerin içindeki payı daha net şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunun için yapılan maliyet analizlerinde mülk arazi içinde kira bedeli hesaplanmak zorundadır.

Tarımsal işletmelerin maliyet analizinde yer alan diğer bir kalem amortisman ve tamir bakım giderleridir. Modern tarımsal işletmelerin aldıkları yeni ekipmanların ithal olması nedeniyle ödenen satın alma bedellerinin yüksek olması aynı zamanda yüksek oranda amortisman hesaplamayı da gerekli kılmaktadır. İlgili makinelere amortisman hesaplanırken, amortisman oranı= 1/ Faydalı ömür formülünden yararlanılmıştır (Badem, 2021).

Döner sermaye faizi hesaplamasında T.C. Ziraat Bankası bitkisel üretim için uyguladığı faiz oranı olan yıllık %10'nun yarısı altı aylık olarak %5 hesaplanmıştır. Genel idare masrafları da değişken toplam masrafların %2-9 olarak kabul edilmektedir. Bu oran çoğu çalışmada %3 olarak kabul edilmiştir (Uzundumlu ve Sezgin, 2017). Bu çalışmada da %3 olarak hesaplanmıştır.

İşletmenin faaliyeti sonucu oluşan kar hesaplamasında en önemli konu gelirlerin ve giderlerin karşılaştırılmasıdır. Bu işlem 1 dekarın elde edilen ürün miktarının o yıl o ürün için belirlenen birim satış fiyatı çarpılarak elde edilen değere yan gelir ve devlet desteklemeleri ilave edilerek GSÜD elde edilir. GSÜD'ne yan gelir olarak devlet desteklemeleri ve buğday biçiminden sonra kalan sapların bağlanması veya satışından elde edilen gelirler ilave edilmektedir. Çalışmaya dahil edilen işletme bölgesinde biçim işlemi genellikle büyük işletmelerin sahip olduğu biçerdöverlere yaptırılırken saptarda biçen kişiye belli bir değer karşılığında bırakılmaktadır. Son yıllarda buğday sapına olan talep sonucunda biçerdöver biçme ücreti olarak kabul edilmektedir. Ancak yıllık saman talebine göre serbest piyasada oluşmaktadır. Yapılan çalışmada yan gelir olarak dikkate alınan sap gelirleri biçim giderinin yarısı olarak hesaplanmıştır. 2021-2022 yılı biçer döver ücreti ortalama biçim değeri 160 TL/da olup, biçimden sonra buğday sapları 80 TL/da karşılığında biçer döver sahiplerine satıldığı görülmüştür. (160-80= 80 TL)

Masraflarda değişken ve sabit masraflar toplanarak birim alan için toplam masraflar hesaplanmıştır. Net kar hesaplanırken tek yıllık ürünlerde prodüktif kıymet artışı olmadığı için GSÜD üretim değeri olarak kabul edilmiştir (Gündoğmuş, 1996).

Çeşitli bölgelerde yapılan buğday maliyet analizlerinin karşılaştırılabilir olması için çeşitli formüllerden yararlanılabilir. GSÜD buğday verimi ile birim fiyat çarpılarak elde edilirken, toplam brüt kar ve net kar hesabında Badem'in (2018) çalışmasında kullanılan formüllerden yararlanılmıştır.

$$\text{Brüt Kar} = \text{Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri} - \text{Değişken Maliyetler} \quad (1)$$

$$\text{Brüt Kar Marjı} = \frac{\text{Brüt Kar}}{\text{Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri}} \quad (2)$$

$$\text{Net kar} = \text{Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri} - \text{Toplam Maliyetler} \quad (3)$$

$$\text{Net Kar Marjı} = \frac{\text{Net Kar}}{\text{Gayrisafi (Brüt) Üretim Değeri}} \quad (4)$$

1 kg buğdayın birim maliyet hesabında ise;

$$\text{Birim Maliyet} = \frac{\text{Üretim Masrafları Toplamı} - (\text{Devlet Desteklemeleri} + \text{Yan Ürün Geliri})}{\text{Buğday Verimi}} \quad (5)$$

Birim maliyet sonucu ile birim ürün fiyatı karşılaştırılması karlılık hesaplamasında önem arz etmektedir.

Araştırma Bulguları

Yapılan bu çalışmada Tekirdağ ili Marmara Ereğlisi İlçesi üreticileri ile yapılan odak grup çalışması sonucu elde edilen veriler kullanılarak maliyet ve karlılık hesaplanmıştır. Trakya bölgesinin homojen bir tarımsal yapıya sahip olmasından dolayı ve yapılan bölgesel gözlemler sonucu oluşturulan maliyet analizi bölgenin birim alan karlılığının hesaplanmasına katkı sağlayacaktır.

Analizi yapılan tarımsal işletmelerin 1 dekar alan için toplam giderleri 2021- 2022 yılı itibarıyla 3079.94 TL da⁻¹ olarak gerçekleşmiştir (Çizelge 2). Bölge tarımı modern tarım uygulamaları ve teknolojik gelişmeleri takibinin sonucu olarak buğday tarımında işçilik giderlerinde oransal bir azalma gözlenirken (210.42 TL da⁻¹) çekigücü masrafları oransal bir artış gözlenmiştir (975.83 TL da⁻¹). Analizi yapılan işletmelerin kullandığı girdilerin toplam değeri de 945 TL da⁻¹ olarak hesaplanmıştır (Çizelge 2).

Değişken masraflar 2.237.81 TL da⁻¹ olan işletmede %32 ile çekigücü masrafları ilk sırada yer alırken son zamanlarda girdi fiyatlarındaki önemli artışlar sonucunda materyal masrafları da %31 ile ikinci sırada yer almaktadır (Çizelge 2). İşletmelere ait sabit masraflar toplamı 842.13 TL da⁻¹'dir. Sabit masrafların içerisinde en büyük payı da %53.4 ile tarla kirasının olduğu görülmektedir. Son yıllarda tarım dışı sektörlerden tarım arazisinin satın alınması tarla kirasının sabit masraflar içindeki yerini artırarak korumasına neden olmuştur.

Çizelge 2. Buğday Üretiminde Kullanılan Girdi Miktarları, Masraf Kalemleri ve K/Z Miktarı

Table 2. Amounts of Inputs Used in Wheat Production. Expense Items and P/L Amount

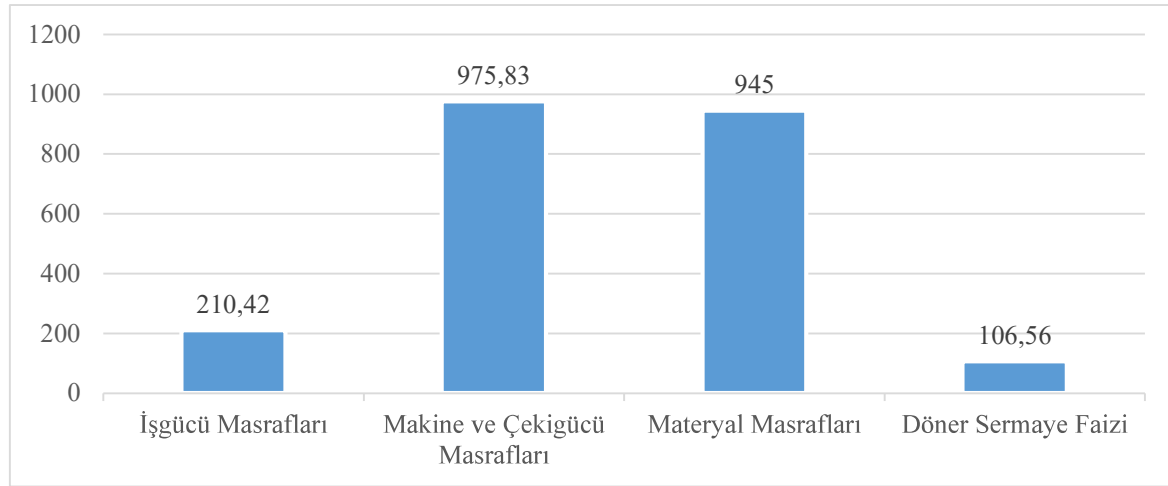
KÜLTÜREL İŞLEMLER	İŞLEM ZAMANI	KULLANILAN EKİPMAN	İŞÇ. VE ÇEKİ GÜCÜ ZAMANI	İŞÇİLİK TUTARI/da	ÇEKİGÜCÜ TUTARI/da	TOPLAM MASRAFLAR
I- TOPRAK HAZIRLIĞI (A)						
1- İlk sürüm (sap kıyma makinesi)	Ağustos- Eylül	Sap kıyma. goble	0.10	10.42	55.21	65.63
2- İkinci Sürüm (Goble, Potinger, Tiller)	Eylül- Kasım	Goble. Potinger. Tiller	0.40	41.67	220.83	262.50
3- Üçüncü Sürüm (Tiller, Minitiller)	Ekim-Kasım	Tiller. Minitiller	0.15	15.63	82.81	98.44
4- Dördüncü Sürüm (Mini Tiller, Tırmık, mikser, merdane)	Ekim- Kasım	Mini Tiller- Tırmık. mikser. merdane	0.12	12.50	66.25	78.75
5- Ekim	Ekim- Kasım	Mibzer	0.12	12.50	66.25	78.75
6- Merdane Çekimi			0.10	10.42	55.21	65.63
TOPLAM A						649.69
II- BAKIM (B)						
1- Ekim Gübrelemesi	Ekim- Kasım	Gübre serpme makinası	0.05	10.42	27.60	38.02
2- Üst Gübreleme	Şubat- Mart	Gübre serpme makinası	0.05	10.42	27.60	38.02
3- Yabancı ot ilaçlaması	Şubat- Mart	İlaçlama makinesi	0.08	16.67	44.17	60.83
4- Kökboğaz ilaçlaması	Mart- Nisan	İlaçlama makinesi	0.08	16.67	44.17	60.83
5- İkinci üst gübreleme	Mart- Nisan	İlaçlama makinesi	0.05	10.42	27.60	38.02
6- Pas ve süne ilaçlaması	Nisan-Mayıs	İlaçlama makinesi	0.08	16.67	44.17	60.83
TOPLAM B						296.56
III-HASAT – HARMAN (C)						
1- Hasat	Haziran- Temmuz	Bıçerdöver	0.15	15.63	149.37	165.00
2- Taşıma- Depolama	Haziran - Temmuz	Romörk. helozon	0.10	10.42	64.58	75.00
TOPLAM C			2.03	210.42	975.83	240.00
KULLANILAN MATERYAL						
1- Tohum	Tohum	5	25			125.00
2- Taban Gübresi	20-20-0	9	25			225.00
3- Üst Gübre (üre)	Üre	13	25			325.00
4- Üst Gübre (Nitrat)	Nitrat	6.5	20			130.00
5- Yabancı ot ilacı		ml/da	100			30.00
6- Kök boğaz ilacı		ml/da	200			50.00
7- Pas ve süne ilacı		ml/da	200			60.00
TOPLAM D						945.00
IV- DÖNER SERMAYE FAİZİ (1+1+1)* %5 (E)						106.56
A- DEĞİŞKEN MASRAFLAR						2237.81 (%73)

TOPLAMI	
(A+B+C+D+E)	
1- Tarla Kirası	450.00
2- Genel İdare Giderleri (A*%3)	67.13
3- Amortisman	150.00
Giderleri	
4- Bakım Onarım	175.00
Giderleri	
B- SABİT MASRAFLAR TOPLAMI	842.13
	(%27)
C- ÜRETİM MASRAFLARI TOPLAMI	3079.94
D- BUĞDAY VERİMİ (Kg da⁻¹)	503.00
E- BUĞDAY SATIŞ FİYATI	6.20
F- BUĞDAY	3118.60
SATIŞ GELİRİ	
G- YAN ÜRÜN GELİRİ	80.00
H- TARIMSAL DESTEKLEMELER	187.30
I-GSÜD (F+G+H)	3385.90
J- 1 da Buğday Brüt Kar (TL da⁻¹)	1148.09
L-NET KAR (TL da⁻¹)	305.96
1 kg Buğday Maliyeti	5.75
Nispi Avantaj	1.10
Net Kar Marjı	0.09

Analizi yapılan işletmelere ait masraf dağılımına baktığımızda %73'ü değişken masraflar ve %27'si de sabit masraflar olduğu görülmektedir (Çizelge 2). Türkiye'nin diğer bölgelerinde yapılan buğday maliyet analiz sonuçlarına göre en yüksek değişken masraf oranının %87.6 ile Ağrı ilinde ve en düşük değişken masraf oranının da %65.21 ile Çukurova bölgesinde yapıldığı belirlenmiştir (Çizelge 4.). (Todorovic ve Filipovic, 2010) tarafından Sırbistan'da yapılan benzer bir çalışmada toplam maliyetlerin içindeki değişken maliyetlerin oranı %76.83 iken sabit maliyetlerin oranı da %23.12 olarak hesaplanmıştır. Hazneci ve Arslanoğlu, (2021) tarafından yapılan bir çalışmada Samsun ve Sinop illerinde buğday üretiminde değişken masraflar %78 ve sabit masraflarında %22 olarak hesaplandığı görülmektedir (Hazneci ve Arslanoğlu, 2021). Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde değişken masrafların payı toplam masrafların büyük bir bölümünü oluşturduğu söylenebilir.

Araştırma bölgesinde 1 kg buğdayın maliyeti 5.75 TL/kg hesaplanırken birim satış fiyatının ise 6.20 TL/kg olduğu görülmektedir. Ancak devletin 2021-2022 döneminde buğday fiyatı ve destekleme fiyatı toplamı 7.35 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. Bu durumda 1.1 olarak gerçekleşen oransal karın yaklaşık olarak 1.3'e çıkmasına ve üreticinin daha fazla kazanmasına neden olmuştur. Üreticilerin çoğunluğunun satış fiyatının 6.20 TL/kg göre net kar 305.96 TL da⁻¹ olurken hasat döneminde ürününü devlete satan üreticilerin karı 617.11 TL'ye çıktığı görülmektedir.

Toplam masrafların içinde değişken masraflar %73'lük bir paya sahipken sabit masrafların %27'lik bir paya sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 2). TÜİK verilerinde 2021 ve 2022 yılları için Tekirdağ ili buğday verim ortalaması sırasıyla 534 kg da⁻¹ ile 421 kg da⁻¹ olarak hesaplanmıştır. Bu rakam Marmara Ereğli'sinde 2021 yılında 589 kg da⁻¹ ve 2022 yılında ise 461 kg da⁻¹ olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2025). Bu verilere ve bölge üreticileri ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere bağlı olarak çizelge 4'de 400 kg- 600 kg verim aralığında çeşitli miktarlara göre net kar, birim maliyet ve net kar marjı hesaplanmıştır. Hükümet tarafından açıklanan birim fiyat ile hesaplandığında 400 kg da⁻¹ verim alan bir çiftçinin -117.2 TL da⁻¹ zarar ettiği görülmektedir. Birim alandan 417 kg/ da verim alan bir çiftçinin ise başabaş noktasında olduğu hesaplanmıştır. Analizi yapılan işletmeler açısından ise 503 kg/ dekar verime göre 305.96 TL da⁻¹ elde ettiği sonucu elde edilmiştir (Çizelge 4.). Daha önce Badem (2018) tarafından aynı bölgede yapılan benzer bir çalışmada 450 kg da⁻¹ verimde net kar marjı % 6 olarak hesaplanmıştır.

Şekil 1. Buğday Üretiminde Değişken Masrafların Dağılımı

Figure 1. Distribution of Variable Costs in Wheat Production

Tekirdağ ili Marmara Ereğlisi üreticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda, buğday üretiminde önemli bir yer tutan değişken masrafların dağılımına göre 975.83 TL da⁻¹ ile makine çekigücü masrafları ilk sırada yer alırken, 945 TL da⁻¹ ile materyal masraflarının ikinci sırada (gübre, tohum, ilaç vb) yer aldığı görülmektedir. ilgili dönem itibariyle değişken masrafların toplamı 2.237.81 TL da⁻¹ olurken sabit masrafların toplamı da 842.13 TL da⁻¹ olmuştur (Şekil 1).

Sabit masrafların dağılımına bakıldığında ise tarla kirasının 450 TL da⁻¹ ile ilk sırada yer aldığı ve amortisman giderleri ile bakım onarım giderlerinin 150 TL da⁻¹ ikinci sırada yer aldıkları görülmektedir (Çizelge 2).

Buğday maliyet analizinde birim fiyat kadar önemli olan bir diğer konu da ilgili yıl itibariyle iklim koşullarına bağlı olarak ortaya çıkan verim miktarıdır. Tekirdağ il buğday üretiminde TÜİK verileri ve üreticilerden alınan bilgiler sonucunda buğday ortalama verim aralığının 300-600+ kg da⁻¹ olduğunu ve o yıl itibariyle açıklanan buğday fiyatını dikkate alarak çeşitli verim ortalamalarına göre brüt kar ve net kar hesaplamalarının yapılabilmesi önem arz etmektedir.

Bu verilere göre 400 kg da⁻¹ buğday verimi alan bir üretici 342.60 TL da⁻¹ zarar ettiği görülmektedir. Ancak buğdayını hasat döneminde TMO'ya satan üreticilerin bu verim miktarında da karlı duruma geçtikleri görülmektedir. Buğday verim ortalaması 453.8 kg da⁻¹ olan üreticiler başabaş noktasında olurken 503 kg da⁻¹ ortalama buğday verimine ulaşan üreticiler ise 305.96 TL da⁻¹ net kar elde ettikleri görülmektedir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Farklı Verim Seviyelerinde Buğday Gelir ve Karlılık Analizi

Table 3. Wheat Income and Profitability Analysis at Different Yield Levels

A- Buğday Verimi (Tahmini)	400	435	453.8	503	600
B- Buğday Satış Fiyatı	6.2	6.2	6.2	6.2	6.2
C- GSÜD	2480	2697	2813.56	3118.6	3720
D- Devlet Desteklemeleri	177	180.1	182	187.3	197
E- Yan Ürün Geliri	80	80	80	80	80
F- TOPLAM GSÜD(C+D+E)	2737	2957.1	3075.6	3385.9	3997
G- Brüt Kar (Toplam GSÜD- Değişken Maliyetler)	499.19	719.29	837.75	1148.09	1759.19
H- Toplam Maliyet	3079.94	3079.94	3079.94	3079.94	3079.94
I- Net Kar (F-H)	-342.6	-122.8	-4.4	306.0	917.1
J- Birim Maliyet (H-D+E)/A	7.46	6.85	6.56	5.91	4.94
K- Net Kar Marjı (I/F)	-0.13	-0.04	0.00	0.09	0.23

Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde yapılan buğday maliyet analizi çalışmalarında en yüksek değişken maliyete sahip ilin %87.6 ile Ağrı iken %65.21 ile Çukurova'nın en düşük değişken maliyete sahip olduğu hesaplanmıştır (Çizelge 4). (Karadaş, 2016) tarafından Ağrı'da, Alemdar ve ark. (2014) tarafından Çukurova'da ve Bayramoğlu, ve ark. (2002) tarafından Tokat ilinde yapılan benzer çalışmalarda birim alandan 424.22 kg verim ve %22.6'lık oran ile en yüksek net kar marjına Tokat ilinde ulaşıldığı görülmektedir. Ağrı ve Erzurum illerinde yapılan çalışmalarda ise sırasıyla 1 dekar alanda % -22.7 ve % -14.2 oranında zarar edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Birinci ve Küçük, 2011). Erbaş (2020) tarafından Yozgat ilinde yapılan benzer bir çalışmada, değişken maliyetler %84 iken Ankara ilinde yapılan buğday maliyet analizinde ise bu oran %69 olarak hesaplanmıştır (Taşçı ve Oğuz, 2018). Kumbar ve Unakıtan (2011) tarafından Trakya bölgesinde kanola üretiminin ekonomik analizi adlı çalışmada buğday değişken maliyetlerini %78 ve sabit maliyetlerini de %22 olarak hesaplandığı görülmektedir. Aynı çalışmada ortalama buğday verimi de yıl itibarıyla 505 kg/dekar olarak hesaplanmıştır. Öte yandan birim alandan (dekar) en yüksek buğday verimi ise 503 kg dekar ile Tekirdağ İlinde yapılan bu çalışmada ve 464.67 kg /dekar ile Edirne ilinde elde edildiği rapor edilmiştir (Aydın ve ark, 2022).

Çizelge 4. Farklı Bölgelerde Yapılan Buğday Maliyet Analiz Sonuçları

Table 4. Wheat Cost Analysis Results in Different Regions

Yazar	Bölge	Değişken Mas. %	Sabit Mas. %	Kar Marjı %	Buğday Verimi
Bayramoğlu ve ark. (2002)	Tokat	72	28	0.22	424.2
Birinci ve Akın (2008)	Erzurum	84.1	15.8	-0.14	207
Karadaş (2016)	Ağrı	87.6	12.4	-0.22	102.2
Erbaş (2020)	Yozgat	84	16	0.08	216.7
Taşçı ve Oğuz (2018)	Ankara	69	31	0.31	351.1
Aydın ve ark. (2022)	Edirne	80	20	0.28	464.6
Alemdar ve ark. (2014)	Çukurova	65.2	34.7	0.16	221
Hazneci ve Arslan (2021)	Sinop- Samsun	78	22	0.008	325
Araştırma Bulgusu (2022)	Tekirdağ	73	27	0.09	503

Sonuç ve Öneriler

Türkiye buğday üretiminin bazı yıllarda yaklaşık %4 gibi bir oranı Tekirdağ ili tarafından karşılanmaktadır. Marmara Ereğli ilçesi 33 bin ton buğday üreterek 2024 yılı itibarıyla Tekirdağ'ın 810 bin ton buğday üretimine, %4'lük bir katkı sağlamıştır. Bu çalışma ile, Türkiye buğday üretiminde kurak şartlarda verim liderleri arasında bulunan Marmara Ereğlisi ilçesinin buğday tarımındaki maliyet ve karlılık verileri diğer bölgelerle karşılaştırılarak analizi yapılmıştır.

Yapılan maliyet analizinde, dekar için değişken maliyetler toplamı 2.237,81 TL^{da-1} olup toplam maasrafların içerisinde % 73'lük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Değişken masrafların içerisinde makine ve çeki gücü %32 ve kullanılan materyal masraflarında %31 bir paya sahip olduğu belirlenmiştir. Buğday üretiminde kullanılan materyaller arasında tohum, gübre ve ilacın önemli bir yer tuttuğu ve halen var olan alan bazlı (mazot, gübre) desteklerin belli oranlarda artarak devamının üreticilerin yeterli karlılığa ulaşması ve sürdürülebilir bir buğday tarımının oluşması açısından önem arz etmektedir.

Çalışmada üreticiler dekara 503 kg verim alırken 1 kg buğday üretimi için 5,75 TL/kg masraf yapmışlar ve ürünü ortalama 6.20 TL/kg sattıkları belirlenmiştir. İlçedeki üreticilerin 1 dekar alandan 1.148,09 TL da⁻¹ brüt kar ve 305,96 TL da⁻¹ net kar elde ettikleri görülmektedir. Çalışmadan elde edilen verilere göre, 1 kg buğday maliyeti 5,75 TL/kg olarak hesaplanmış ancak alınan tarımsal desteklemelerin katkısı dikkate alınmadığında ise birim maliyetin 6,12 TL/kg çıktığı görülmektedir.

Çalışmada farklı verim düzeylerinde üreticilerin karlılıkları değerlendirilmiş, 453,8 kg da⁻¹ verim düzeyinde başabaş noktasına ulaşıldığı belirlenmiştir. Marmara Ereğlisi ilçe sonuçlarının Türkiye'nin başka bölgeleri ile karşılaştırılmasında, verim olarak 503 kg/da⁻¹ ile en yüksek seviyede olduğu ardından trakyanın diğer ili Edirne'nin 465 kg/da⁻¹ ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Tüm ürünlerde olduğu gibi karlılığın artmasında fiyat ve verim en belirleyici etken olduğu göz önüne alınırsa en avantajlı bölge Marmara Ereğlisi ve en dezavantajlı bölgeninde 102,2 kg/da⁻¹ Ağrı ili olduğu görülmektedir.

Trakya bölgesi ve özellikle Tekirdağ ili buğday tarımında ekim alanı, üretim miktarı ve özellikle birim alandan alınan verim itibarıyla Türkiye’de için önemli bir yere sahiptir. Tekirdağ ilinde iklim koşullarının müsait olması dolayısıyla buğday üretiminde sulamaya gerek kalmadan doğal şartlarda yetiştirildiği görülmektedir. Bu duruma rağmen birim alandan alınan verim yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Buda bölgede buğday üretimi yapan işletmeleri karlılık açısından daha avantajlı kılmaktadır. Bölge tarımında münavebeye giren ürün buğday, arpa, ayçiçeği ve kanola’dır. Tekirdağ ilinin özellikle buğday, ayçiçeği ve kanola üretiminde ülke tarımına büyük katkı sağladığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre; buğdayın temel besin kaynağı olması ve tam rekabet koşullarına maruz kalması nedeniyle fiyat ve destekleme politikaları tüm ülkeler açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle hükümetler buğday gibi temel gıda ürünlerinde taban fiyatlar belirlemektedirler. Bu durumun doğal sonucunda ise çoğu tarımsal ürünlerde olduğu gibi buğdaydan elde edilecek gelir, üretim maliyetleri ve hükümet tarafından belirlenen taban fiyatı aralığına sıkışmaktadır. Buğday üreticisinin de yeterli karlılığı sağlayabilmesi için buğdayda doğru bir maliyet hesaplamasına ve fiyatlandırma ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Son yıllarda dünyada ve Türkiye’de yaşanan ekonomik dalgalanmalar tarımsal girdilerde dışa bağımlı olunması nedeniyle buğday üreticisini daha yüksek maliyet baskısı altında bırakmaktadır.

Özellikle gübre ve yakıt fiyatlarındaki artış buğday birim maliyetlerini önemli derecede artışına sebebiyet vermektedir. Analizi yapılan işletmenin toplam maliyet içinde gübre giderinin %21, mazot giderinin % 6, ilaç giderlerinin ise % 5 olduğu görülmektedir. Bu girdilerin ithal edilmesi gerekliliğine karşı yeterli bir destek politikası geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bölge tarımında iklim koşullarına bağlı olarak yıllar itibarıyla buğday veriminde önemli verim farkları ortaya çıkabilmektedir. Bu durum yeterli karlılığın oluşturulmasında karşımıza çıkan bir sorundur. Tekirdağ’ın tarımsal üretiminin önündeki temel sorunlar, arzilerin parçalanması, sanayileşme ve buna bağlı göç politikası, iklim değişikliğine bağlı yıllar itibarıyla değişkenlik gösteren verim ve buna bağlı fiyatlandırma ve destekleme politikaları geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bölge tarımsal işletmelerin temel sorunlarından bir diğeri ise finansal yönetim konusunda olduğu görülmektedir. Alınan tarımsal girdilerin vadesi ile kullanılan kredilerin harman sonrasında ödenmek zorunda olmasıdır. Bu durumda çiftçi buğdayını hasat döneminde satmak zorunda kalmaktadır. Hasat zamanındaki arz fazlalığına karşın alıcıların az olması dolayısıyla ürün fiyatı bazen belirlenen taban fiyatının bile altında kalabilmektedir. Dünya ve Türkiye için stratejik bir özelliğe sahip olan buğday üretiminde fiyatlandırma ve destekleme politikaları da önem arz edecektir. Ülkemizin çeşitli bölgelerinde çıkartılan maliyet analizleri üretim alanlarının daha iyi planlama yapılmasına önemli katkı sağlayacaktır. Buğday maliyet analizlerinin hükümet yetkililerince iyi analiz edilip taban fiyat uygulamasında ülke çıkarları dikkate alınarak doğru fiyat verilmesini sağlanmalıdır. Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde yapılacak maliyet ve karlılık analizleri sayesinde rekabet edebilir ve sürdürülebilir buğday tarımının sağlam bir zeminde yürütülmesine fırsat sağlayacaktır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı Özeti

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sağlamış olduklarını beyan eder.

Çıkar Çatışması Beyanı

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Alemdar, T., Secer, A., Demirdöğen, A., Öztornacı, B., 2014. Çukurova Bölgesinde başlıca tarla ürünlerinin üretim maliyetleri ve pazarlama yapıları. Ankara: TEPGE YAYIN NO: 230.
- Avishek, M., Priya, C., 2018. Odak grup görüşmeleri: nitel mi nicel mi?. <https://www.projectguru.in/focus-group-interviews-qualitative-quantitative/>, (7 Ekim 2022).
- Aydın, B., Özkan, E., Çobanoğlu, F., Gürbüz, M. A., Kurşun, İ., Kayhan, İ. E., 2022. Edirne ilinde buğday üretiminde girdi kullanımı ve karşılaştırmalı maliyet analizi. ADÜ. Ziraat Dergisi, 19(1): 111–119. doi:10.25308/aduziraat.1057144
- Badem, M., Hurma, H., 2021. Temel stratejik ürün olan buğdayda destekleme politikalarına genel bir bakış. Trakya Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi. 22(1): 21–30.
- Badem, M., 2018. Tekirdağ ili Marmara Ereğlisi ilçesi Yeniçiftlik Mahallesi’nde bir tarım işletmesinde buğday üretim maliyetinin hesaplanması. tekirdağ.
- Badem, M., 2021. Genel Muhasebe. Bursa: Ekin Yayınevi.

- Bayramoğlu, Z., Göktolga, Z. G., Gündüz, O., 2002. Tokat ili Zile ilçesinde yetiştirilen bazı önemli tarla ürünlerinde fiziki üretim giderleri ve maliyet analizleri. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. 11(2): 101–109.
- Birinci, A., Akın, O., 2008. Erzurum ili tarım işletmelerine kooperatifleşme ve sosyal güvenlik durumun tespiti üzerine bir çalışma. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. 14(1 ve 2): 31–36.
- Birinci, A., Küçük, N., 2011. Erzurum ili tarım işletmelerinde buğday üretim maliyetinin hesaplanması. *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*. 35(3–4): 177–181.
- Brisson, N., Philippe, K., David, G., Gilles, C., François-Xavier, O., Frederic, H., 2010. Avrupa’da buğday verimleri neden durgunlaşıyor? Fransa için kapsamlı bir veri analizi. *Tarla Bitkileri Araştırması*. 119(1): 201–212.
- Bryman, A., 2012. *Sosyal Araştırma Yöntemleri*. Oxford: Oxford University Press.
- Buğday Sektör Raporu 2024, 2024. Buğday Sektör Raporu. <https://www.itb.org.tr> , (10 Şubat 2025).
- Bursal, N., Ercan, Y., 1992. *Maliyet muhasebesi - ilkeler ve uygulama*. (D. Yayınları, Ed.). İstanbul.
- Çelik, Y., 2014. Türkiye’de tarım işletmelerinde farklı muhasebe sistemlerine göre masraf ve gelir hesaplama yöntemleri. *Tarım Ekonomisi Dergisi*. 20(1): 41–52.
- Dixon, J., Hans- Joachin, B., Kosina, P., Jonathan, C., 2009. *Wheath facts and futures*. Mexico: CIMMYT.
- Erbaş, N., 2020. Yozgat ili tarım işletmelerinde kışlık buğday (*Triticum aestivum L.*) üretiminin maliyet analizi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 10: 1318–1328.
- FAOSTAT, 2025. Buğday Ekim Alanı Üretim ve Verim Tablosu. <https://www.fao.org/faostat/en/#compare> , (7 Şubat 2025).
- Gündoğmuş, M. E., 1996. Ankara ili Akyurt ilçesi tarım işletmelerinde ekmeklik buğday (*Triticum aestivum L.*) üretiminin fonksiyonel analizi ve üretim maliyetinin hesaplanması. *Turkish Journal of Agriculture and Forestry*. 22(3): 251–260.
- Hazneci, E., Arslanoğlu, Ş. F., 2021. Orta Karadeniz Bölgesinde kırsal alanlar için keten bir şans mı? Kârlılık analizi ve yapılabirliği. *Journal of Tekirdag Agricultural Faculty Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 18(3).
- İnan, İ. H., 2017. *Tarımsal İşletme Yönetimi*. İstanbul: İdeal yayıncılık.
- Karadaş, K., 2016. Ağrı ili tarım işletmelerinde buğday üretim maliyetinin hesaplanması. *Alinteri*. 1: 33–41.
- Kıral, T., Kasnakoğlu, H., Tatlıdil, F. F., Fidan, H., Gündoğmuş, E., 1999. *Tarımsal Ürünler İçin Maliyet Hesaplama Metodolojisi ve Veri Tabanı Rehberi (TEAE Yayın.)*. Ankara.
- Konyalı, S., Gaytancıoğlu, O., 2007. Türkiye’de buğdayda uygulanan tarım politikaları ve Trakya Bölgesi üreticilerinin sorunları. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 1: 4(3).
- Kruger, R. A., Casy, M. A., 2000. *Focus Group. A Practical Applied Research* (3.). Thousand Oaks: , CA: Sage Publications.
- Kumbar, N., Unakıtan, G., 2011. Trakya Bölgesinde kanola üretiminin ekonomik analizi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. 8(1): 75–80.
- Özdemir, D., 2025. Buğday Durum Tahmin Raporu 2024. Ankara. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge> , (3 Şubat 2025).
- Polat, K., 2023. Durum Tahmin Buğday 2023. Ankara. <https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge/Belgeler/PDF/Durum-Tahmin-Raporlari/2023-Durum-Tahmin-Raporlari/Bugday-Durum-Tahmin-Raporu-2023-384-TEPGE.pdf> , (3 Şubat 2025).
- Reynolds, M., Foulkes, J., Furbank, R., Griffiths, S., Kral, J., Murchie, E., Slafer, U., 2012. Buğdayda verim artışı elde etmek. *Plant, Cell and Environment*. 10(35): 1799–1825.
- Rosegrant, M. W., Agcaoili, M., 2010. *Global food demand, supply, and price prospects to 2010*. International Food Policy Research Institute.
- Şenesen, Ü., 2012. İktisatta Nicel Yöntemlerin Kötü(ye) Kullanılması. Örnekler, Öneriler.
- Talim, M., 1973. Ege Bölgesi Gediz Havzasında bazı önemli tarımsal ürünlerde işgücü ve çekigücü istekleri. (E. Ü. Z. F. yayınları ; 246, Ed.). Bornova /İzmir.
- Taşçı, R., Oğuz, C., 2018. Buğday Üretim Maliyetleri ve Üreticilerin Çeşit Tercihleri; Ankara ili Haymana ilçesi Örneği (ss. 606–614). Samsun. https://www.researchgate.net/publication/315642157_BUGDAY_URETIM_MALIYETLERI_VE_URETICI_CILERIN_CESIT_TERCİHLERI_ANKARA_ILI_HAYMANA_ILCESI_ORNEGI , (13.07.2025)
- Tekirdağ Tarım İl Müdürlüğü, 2025. Raporlar. <https://tekirdag.tarimorman.gov.tr/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=47=tr> (13.07.2025)
- Todorovic, S., Filipovic, N., 2010. Economic analysis of wheat production on family farms. *Journal of Agricultural Sciences, Belgrade*. 55(1): 79–87.
- TÜİK, 2025. Türkiye ve Tekirdağ buğday üretimi ve verimi. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> , (15.07.2025)
- Uzundumlu, A. S., Sezgin, A., 2017. Erzurum ili’nde arpanın üretim maliyeti. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 7(2): 321–326.

